

ОДГОВОРНОСТ СУБЈЕКАТА У ПРЕКРШАЈНОМ ПРАВУ

Прекршајна одговорност

Закон о прекршајима Републике Србије, донет 2013. године ("Сл. гласник РС", бр. 65/2013), посебно је посветио пажњу одредбама о одговорности субјеката пред прекршајним судом. То је врста одговорности у оквиру казног права. Као врста одговорности, прекршајна одговорност обухвата одговорност субјеката за противправна понашања и кршења прописа, која по закону представљају казнено дело лакше пририде - прекршај. Одговорност значи подобност субјекта да се према њему примени прекршајна санкција прописана за прекршај, када се утврди његова кривица

Када се утврди кривица субјекта, она мора обухватати:

- урачунљивост,
- степен кривице (нехат и умишљај) и
- свест о противправности дела.

Основ одговорности субјеката у прекршајном поступку су:

- Закон о прекршајима ("Сл. гласник РС", бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016 - одлука УС, 91/2019 и 91/2019 - др. закон),
- Закон о одговорности правних лица за кривична дела ("Сл. гласник РС", бр. 97/2008),
- Законик о кривичном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014),
- Кривичноправна конвенција о корупцији ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 2/2002 и "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 18/2005), усвојена 27.1.1999. године у Стразбуру, ступила на снагу 9.3.2002. године.

Врсте прекршајне одговорности

- а) непосредна** - прекршај чини физичко лице као грађанин, као предузетник и као одговорно лице
- б) посредна** - прекршај чини правно лице преко физичког лица које је укључено у делатност правног лица

У основи одговорности свих субјеката је вољно понашање субјеката одговорности, њихово деловање. Због тога је, нарочито код чињења прекршаја, тешко или ретко постојање могућности да је таква радња предузета под претњом или наговором другог лица. Због тога се њихови основи одговорности разликују.

У прекршајном праву преовлађује субјективна одговорност над објективном, што је последица поделе одговорности на:

- одговорност физичких лица и
- одговорност правних лица.

Закључак:

- да би постојала прекршајна одговорност, потребно је постојање радње која се крши, непоштовање правила друштвене норме као и последица таквог понашања у вези предузете радње
- прекршајна одговорност је шири појам од кривице, јер се тек након утврђене кривице утврђује одговорност и одређује прекршајна санкција

Субјекти одговорности (чл.17)

- физичко лице
- предузетник
- правно лице
- одговорно лице у правном лицу (може одговарати за разне врсте прекршаја)
- Република Србија, територијалне јединице и локална самоуправа, као и њихови органи НЕ МОГУ одговарати за прекршаје. У оквиру ових органа могу одговарати одговорна лица којима су поверени одређени послови, у смислу чл. 18. ст. 1.

Одговорност подразумева подобност субјекта да се према њему примени санкција. То даље подразумева да је субјекат:

1. учинио радњу која је прописом одређена као прекршај и
2. да је предузета радња противправна

Одговорност физичког лица (чл. 18)

- Физичко лице одговара по принципу кривице
- Утврђује се да ли је прекршај учинио са умишљајем или из нехата (нехат је довољан за одговорност)
- Мора поседовати свест о забрањености своје радње
- Наступање последице није нужно у противправном поступању учиниоца
- Основ за одговорност физичког лица су: урачунљивост, умишљај и нехат као психолошки елементи одговорности
- Ови елементи се не могу приписати правном лицу, али се могу приписати физичким лицима која заступају правна лица у правном промету
- Није одговоран неурачунљив учинилац (физичко лице) ако није схватио значај својих поступака-душевна болест, социопате, клептомани и др.
- Ако је прекршај учињен под дејством алкохола или других опијајућих средстава који су га водили у несвесно стање, биће одговоран за прекршај
- Смањена урачунљивост подразумева одговорност за прекршај, јер није смањена свест о учињеном делу

Одговорност осталих физичких лица (чл. 23, 24. и 25)

- Одговорност саизвршиоца, чл.23
- Одговорност подстрекача, чл.24
- Одговорност помагача, чл.25

Саизвршилаштво:

- Једно или више физичких лица свесно предузима радње и учествује у њиховом извршењу

Подстрекавање:

- Једно или више физичких лица са умишљајем
- Подстрекава учиниоца на извршење прекршаја
- Подстрекач не одговара за неуспело подстрекавање док у кривичном поступку одговара (због природе и тежине дела)

Помагач одговара увек као да је лично учинио дело и увек делује са умишљајем

- Границе одговорности зависе од обима деловања наведених физичких лица

Одговорност правног лица (чл.27)

- Увек одговара за радњу учињену од стране неког физичког лица:
 - пропуштање његовог дужног надзора,
 - пропуштање предузимања неопходних радњи од стране одговорног лица,
 - пропуштање предузимања одређених радњи од стране директно одређених лица или овлашћених лица у правном лицу.
- правно лице је увек фикција и у његово име иступа неко физичко лице
- чл. 18. Конвенције указује на одговорност правног лица за корупцију и то за:
- кривична дела активног подмићивања
- трговина утицајем
- прање новца

Дела учињена од стране физичког лица, које делује појединачно или преко неког органа правног лица, а на основу:

- пуномоћја да представља то правно лице,
- овлашћења да доноси одлуке у име тог правног лица и
- овлашћења да врши контролу унутар тог правног лица.

*ово важи и за подстекаче, помагаче и саучеснике (чл.18)

Правно лице одговара када:

- орган управљања донесе противправну одлуку или налог којим се омогућава извршење прекршаја
- физичко лице у правном лицу изврши прекршај услед пропуста контроле или надзора одговорног лица
- када је обустављен поступак против одговорног лица или је ослобођен одговорности
- када постоје правне или стварне сметње за утврђивање одговорности одговорног лица у правном лицу

Одговорност правног следбеника (чл. 28)

- Престанком правног лица у току прекр. поступка престаје његова одговорност
- Али, у случају да правно лице има правног следбеника, тај следбеник преузима прекр. санкцију за учињени прекршај
- Правно лице у стечају одговара за прекршај учињен пре или у току стечаја, не може се казнити, али се може изрећи заштитна мера одузимања предмета и имовинске користи

Одговорност предузетника (чл. 29)

- Физичко лице са посебним својствима
- Одговара за прекршај учињен при вршењу своје делатности
- Статус предузетника је регулисан Законом о привредним друштвима
- Чл. 83. тог Закона дефинише предузетника као пословно способно физичко лице
- Обавља делатност, уписан је у одговарајући регистар, подлеже свим прописима у пословању

Одговорност одговорног лица (чл. 30)

- то је физичко лице коме су у правном лицу поверени одређени послови који се односе на: процес рада, управљање предузећем, руковођењем одређеним функцијама од ширег значаја, обављањем посебних специјализованих послова у правном лицу
- Одговорно лице одговара и када му престане радни однос (овде је битно утврдити време извршења прекршаја када је то лице деловало)
- Одговорно лице неће одговарати ако је предузело све радње да не дође до прекршаја и при томе је поступало по наређењу других лица у правном лицу
- Одговорност одг. лица не искључује крив. поступак против физичких лица (подстрекача, помагача и др.) у правном лицу

Одговорност страних лица (чл. 31)

- За прекршај одговарају :
 - Страна правна лица
 - Страна физичка лица
- Потребно је да имају представништво или пословну јединицу у Републици Србији
- Одговарају и за прекршај учињен њиховим превозним средством на територији Републике Србије
- Против огранка страног правног лица није прописана прекршајна одговорност

Санкције и мере одговорности по Кривичноправној конвенцији (чл. 19)

Како се ради о озбиљним кривичним и другим делима, којима се крше прописи, свака потписница Конвенције мора да обезбеди:

- делотворне санкције и мере
- пропорционалне санкције и мере
- одговарајуће санкције и мере, у зависности од тежине дела, до лишавања слободе као најтеже прописане казне
- примењене санкције као и основ одговорности морају бити у складу са националним прописима, посебно са Уставом РС и начелима права грађана у судским поступцима
- усклађеност мора постојати и са Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама (сачињена у Риму 4.11.1950. год, ступила на снагу у односу на нашу земаљу 3.3.2004. год)
- одредбе новог Закона о прекршајима усклађене су са наведеним прописима

Основ примене Конвенције

- Закон о Агенцији за борбу против корупције (ступео на снагу 04.11.2008. год)
- прописане су кривична и прекршајна одговорност функционера, одговорних лица у државном органу, организацији, органу територијалне јединице, локалне управе и др. органа који врше јавна овлашћења
- прек. одг. функционера се заснива на:
 - кршењу одредби закона о сукобу интереса
 - непријављивању имовине и поклона
 - одг. лица у наведеним државним органима

Улога тужилаштва

- да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка ако нема услова за кривични поступак (одбацује кривичну пријаву, чл. 284. ст. 1 ЗКП)
- када у току кривичног поступка утврди да нема елемената кривичног дела, али има обележја прекршаја, тада одустаје од кривичног прогона и након гашења кривичног поступка подноси захтев за покретање прекршајног поступка
- предметима у вези корупције координира РЈТ са заменицима, финансијска обавештајна јединица МУП-а, Дирекција за управљање одузетом имовином при Министарству правде и други органи

Закони из области корупције

- Закон о Агенцији за борбу против корупције (прекршаји из чл. 74. и 75)
- Закон о финансирању политичких активности (прекршаји из чл. 39. и 40)

* Агенција за борбу против корупције је подносилац захтева у свим случајевима покретања прекршајног поступка, као и орган који врши надзор над применом наведених закона

* Закон о финансирању политичких странака је престао да важи у делу који се односи на казнене одредбе

Одредбе о одговорности свих субјеката који се могу појавити пред судовима, па и прекршајним судом, су постављене тако да се јасно утврђује кривица сваког субјекта за казнену радњу; утврђивање кривице омогућава утврђивање одговорности и одређивање санкције и казне која ће се применити у сваком случају посебно.

При томе се води рачуна о свим елементима подобности субјекта да одговара за неки прекршај, као и о одређивању адекватне казне, а да одговорност буде у оквирима законом прописаних стандарда за одговорност субјеката пред националним судовима.

Аутор: др Мирјана Шушњара, судија Прекршајног апелационог суда у пензији